

JUSTITS MINISTERIET

Folketinget
Miljø- og Fødevareudvalget
Christiansborg
1240 København K
DK Danmark

Dato: 18. marts 2020
Kontor: Stats- og Menneskerets-
kontoret
Sagsbeh: Trine Hvidtfeldt
Sagsnr.: 2020-0032/33-0018
Dok.: 1403744

Hermed sendes besvarelse af spørgsmål nr. 587 (Alm. del), som Folketingets Miljø- og Fødevareudvalg har stillet til justitsministeren den 20. februar 2020. Spørgsmålet er stillet efter ønske fra Carl Valentin (SF).

Nick Hækkerup

/

Anna-Sophie Saugmann-Jensen

Slotsholmsgade 10
1216 København K.

T +45 7226 8400
F +45 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

Spørgsmål nr. 587 (Alm. del) fra Folketingets Miljø- og Fødevarerudvalg:

”Vegetarer og veganere er ifølge flere domme ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol beskyttet af menneskerettighedskonventions artikel 9 om samvittigheds- og religionsfrihed. Arbejdsretten i Storbritannien og ligestillingsombudsmanden i Norge har endvidere truffet afgørelser, som viser, at lovgivningen i disse lande i betydelig grad beskytter vegetarer og veganere mod diskrimination. Vil ministeren på den baggrund redegøre for vegetarer og veganeres retsstilling i Danmark i forhold retten til at få vegetarisk og vegansk mad på hver af følgende institutioner: hospitaler, plejehjem, daginstitutioner, undervisningsinstitutioner, fængsler og institutioner for psykisk syge?”

Svar:

1. Jeg har forstået spørgsmålet sådan, at der ønskes en redegørelse for enkeltpersoners ret til at få serveret vegetariske og/eller veganske måltider på offentlige institutioner efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions (EMRK) artikel 9.

Det følger af EMRK artikel 9, at enhver har ret til at tænke frit og til samvittigheds- og religionsfrihed. Denne ret omfatter efter bestemmelsen bl.a. frihed til enten alene eller sammen med andre, offentligt eller privat at udøve sin religion eller tro gennem gudstjeneste, undervisning, andagt og overholdelse af religiøse skikke.

Retten til at udøve religion eller tro omfatter også en negativ ret til ikke at blive tvunget til f.eks. bestemte aktiviteter. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (Domstolen) har forholdt sig til en række spørgsmål vedrørende det negative aspekt af religionsfriheden, herunder spørgsmål om retten til ikke at praktisere en religion og retten til ikke at yde økonomiske bidrag til en religion, som man ikke selv tilhører. Der henvises herom til besvarelsen af 12. marts 2020 af spørgsmål nr. 25 (Alm. del) fra Folketingets Kirkeudvalg.

Samvittigheds- og religionsfriheden er imidlertid ikke ubegrænset. Det følger således af EMRK artikel 9, stk. 2, at friheden til at udøve sin religion eller tro kan underkastes sådanne begrænsninger, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til den offentlige tryghed, for at beskytte den offentlige orden, sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder.

2. Justitsministeriet er ikke umiddelbart bekendt med, at Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (Domstolen) har forholdt sig til spørgsmål vedrørende rækkevidden af EMRK artikel 9 i forhold til ønsker om veganske diæter, der er begrundet i en overbevisning vedrørende f.eks. klimaet eller dyrevelfærd, i forbindelse med madordninger på offentlige institutioner mv.

Domstolen har imidlertid i flere sager fundet, at adgangen til *religiøst begrundede diæter*, herunder religiøst begrundede vegetariske diæter, var omfattet af artikel 9's anvendelsesområde, jf. f.eks. Menneskerettighedsdomstolen dom af 7. december 2010 i sagen *Jakobski mod Polen*.

Der er endvidere eksempler på, at *veganske overbevisninger* er anset for omfattet af EMRK artikel 9's anvendelsesområde. I den forbindelse kan det oplyses, at den daværende Menneskerettighedskommission i sagen *C.W. mod Storbritannien*, dom af 10. februar 1993, fandt, at veganske overbevisninger vedrørende animalske produkter falder inden for anvendelsesområdet for artikel 9. Sagen vedrørte en indsat, der var veganer og af bl.a. denne grund nægtede at arbejde i fængslets kopibutik, idet der var en risiko for, at materialerne, der blev benyttet i arbejdet, var animalske produkter, og at produkterne var blevet testet på dyr.

Endvidere kan det oplyses, at Domstolen i sagen *Kobida mod Slovakiet*, afgørelse af 15. november 2011, har behandlet en klage fra en plejehjemsbeboer, som klagede over, at han skulle betale for at få serveret måltider, som han ikke ønskede, fordi han var vegetar. Klageren havde indgået en kontrakt om betalingen men oplyste, at han havde fået et mundtligt løfte om adgangen til vegetarisk mad. Klageren gjorde i sagen gældende, at han havde været udsat for diskrimination i strid med EMRK artikel 14, jf. artikel 8 om retten til respekt for bl.a. privatlivet. Domstolen indleder sin vurdering i sagen med en generel bemærkning om, at ingen bestemmelse i EMRK garanterer en ret til at få serveret vegetariske måltider på et plejehjem. Herefter går Domstolen over til at vurdere, om det udgjorde diskrimination, at klager skulle betale for måltiderne. Domstolen fandt ingen indikationer i sagen for, at klageren havde været udsat for diskrimination og henviste i den forbindelse navnlig til, at det ikke var dokumenteret, at andre beboere i en sammenlignelig situation var blevet frataget for pligten til at betale for måltider, som de havde indvilliget i at betale for.

Det kan desuden oplyses, at Menneskerettighedsdomstolen i flere sager har haft lejlighed til at udtale sig om rækkevidden af EMRK artikel 9 i forhold til madtilbud i fængsler til personer, hvis diæter er religiøst begrundet.

F.eks. fastslog Domstolen i sagen *Jakobski mod Polen*, dom af 7. december 2010, at det udgjorde en krænkelse af EMRK artikel 9, at en indsat, der var buddhist, ikke havde adgang til vegetarmad. Domstolen noterede, at klagerens mad ikke skulle være tilberedt eller serveret på en bestemt måde, at der ikke blev tilbudt noget alternativ, og at ingen buddhistisk organisation var blevet konsulteret i spørgsmålet om passende mad. Domstolen nåede frem til et lignende resultat i sagen *Vartic mod Rumænien*, dom af 17. december 2013.

I sagen *X mod Storbritannien*, afgørelse af 5. marts 1976, havde en jødisk straffafsoner klaget over, at fængselsmyndighederne ikke havde respekteret jødiske forskrifter for fødevarer, og at klagerens kost derfor hovedsageligt bestod af brød. Den daværende Menneskerettighedskommission fandt, at det ikke udgjorde en krænkelse af EMRK artikel 9, idet den lagde til grund, at klageren havde fået tilbudt mad, der levede op til de jødiske forskrifter herfor, og at fængselsmyndighederne, i det omfang det var muligt, havde respekteret klagerens religion.

2.2. Det er på den anførte baggrund vurderingen, at spørgsmål om adgangen til særlige diæter, der er begrundet i religiøs eller anden overbevisning, kan være omfattet af anvendelsesområdet for EMRK artikel 9.

Spørgsmålet om, hvorvidt EMRK artikel 9 indebærer en positiv forpligtelse til at sikre, at personer kan få serveret vegetariske og/eller veganske måltider på offentlige institutioner, vurderes at bero på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde. Vurderingen kan bl.a. afhænge af, hvilken institutionstype der er tale om, hvilken begrundelse der ligger til grund for ønsket om den særlige diæt, hvad det kræver at servere måltider, der lever op til de pågældendes diætønsker, og hvilke muligheder den pågældende har for på egen hånd at få adgang til vegetariske og/eller veganske måltider.